



**Dr. Ilir Muharremi**

### ***EGZISTENCIJALNO I POZORIŠTE APSURDA***

Još u staroj Grčkoj se smatralo da je pozorište mesto gde se nešto vidi, susreće ili spektakl među glumcima, horom i publikom. U to vreme su se igrale tragedije, koje su bile karakteristične za antičku Atinu, ali nije moguće nikako utvrditi tačan datum, kada je nastala tragedija. Eshilova tragedija Persej se može smatrati prvom tragedijom. Teatar služi za predstavljanje tragedija i vekovima je bila inspiracija mnogim autorima koji i danas ljubomorno čuvaju osnovni deo, subjektivnost ličnosti koja je zaista jedinstvena i ostaje u duši čitalaca. Ličnosti u tragedijama se poznaju po fatalnom zapletu, beznadežnih situacija, za opis krivca. Filozofija, religija, egzistencija individue karakteriše tragično stvaranje. Ali, u modernoj tragediji hor nije prisutan kao što je bio u antičkoj, gde pesmom komentariše opšti način onoga što se dešava na sceni. Međutim, danas, hor je udružen sa muzikom konkretno u operi. Ali, postavlja se pitanje, kako funkcionise egzistencijalno pozorište? Šta je ono u stvari? Ljudi koji najčešće upotrebljavaju naziv egzistencijalizam ne znaju šta da kažu kada treba da objasne suštinu naziva, iako se danas vratilo u modu i kada se kaže bez ikakvih loših namera ovaj muzicar, slikar ili dramaturg je egzistencijalist. Ono što zbunjuje je ustvari to što postoje dve vrste egzistencijalizma: prvo hrišćani, a među njima navodim Jaspersa i Gabriel Marsela – katolici, i na drugoj strani egzistencijalisti, ateisti gde navodim Haidegera, egzistencijalisti Francuzi, itd. Razvoj te filozofije nalazimo 1928 .

objavljivanjem dela Martina Heidegera "Bitisanje i vreme", ali do potpunog širenja dolazi posle Drugog svetskog rata, a naročito posle objavljivanja Sartrovog dela "Bitisanje i nistavilo". Egzistencijalizam se bavi više idealizmom ako se posmatra sa književne strane, ali cilj ima ljudskih oblik na nivou individue koji nije ograničen realnim istorijskim uslovima, koje se smatraju totalnom absurdošću. U nekim filozofskim delima, mnogi mislioci ovu filozofiju egzistencijalizma su nazivali iracionalizmom, koja je suprotnost ništavilu racionalizmu.

Iz ovoga proizilazi da čovek nije nešto što je postojalo na početku, već je jedno ništa, koje ne može da potvrdi realnost. Kod egzistencijalista ljudsko biće se ne smatra da je nešto, ali biće koje se bori da postane to. Čovek stvara iz ničega i tako reći u potpunoj slobodi. Oni čoveka osuđuju na potpunu slobodu, prosto on je slobodan da sam odlučuje dalje i da određuje svoju budućnost, da sam odlučuje o svom životu, i da sam bude kovač svoje sreće. Praksa dokazuje da izbor nije proizvoljan, nego je ograničen. Žan P. Sartr i Albert Kami su dvojica glavnih predstavnika koji egzistencijalizam proširuju na oblast književnosti i pozorišta. Delovanje te dvojice velikih pisaca se oslanja na apsurdnost života. Njihov filozofski način mišljenja počinje od mišljenja da je u našem svetu čovek izgubio sve iluzije za mogućnost razumevanja i na osnovu razloga da objasni svet koji nas okružuje i čoveka, iako je on primoran da živi u svetu koji nema nikakvog smisla i koji je za njega stran. Njihovo filozofsko shvatanje se bazira na mišljenju da je čovek u našem svetu izgubio sve iluzije. Suština u delu Kamija "Sizifov Mit" je: "Nema ozbiljnijeg filozofskog problema nego što je samoubistvo. Da sudiš ako vredi da živiš to znači da ti odgovaraš na osnovno filozofsko pitanje". To mišljenje se potvrđuje i u egzistencijalnom pozorištu. Egzistencijalističko shvatanje ima veliki uticaj na rođenje i razvoj apсурdnog pozorišta. Veza između egzistencijalizma i apсурdnog pozorišta se vidi jasno iz jedne izjave Joneskua, gde je on rekao sledeće: "Apsurd je sve ono što se desi bez ikakvog cilja, prekidajući svaku religioznu sponu, metafiziku i transcendent, čovek se gubi, svaki njegov gest je nerazumljiv i nepotreban". Ta nemilosrdna mišljenja predstavljaju anti-ljudsko filozofsko shvatanje.

Svakom dramaturgu koji je okupiran pozorištem apсурda, se kao prvi problem nameće smrt. Dokazano je da je smrt neizbežna i prema njihovom mišljenju život je besmislen, okamenjuje i sve u životu pretvara u pepeo i prah. Prema tome, ako

treba da umremo zašto uopšte živimo, i radimo? Ideološko shvatanje ovog pesimizma je jasno. Osnovni konflikt apsurdne drame, proizlazi iz nedostatka svrhe življenja čoveka. Često dramaturzi, kada stvaraju apsurdne likove, nisu heroji koji na sceni izražavaju društveno moralne norme. Na sceni dominiraju ljudske situacije. Dubina apsurdna se ne izkazuje, ili ostaje neodređen, i gledalac ne može da ga shvati. Poznat je i Ezen Jonesku i ceo njegov svet koji je pun straha i nesvestice, to je pustinja gde obitavaju duhovi koji iznenada izlaze iz mraka. U svojim delima "Rinoceronti" podiže optužnicu protiv svake vrste diktature, bilo da je ona crvena ili crna, koja pretvara čoveka u ništavilo i primorava ga da se pretvori u životinju da bi preživeo.

Berazanja ostaje sam u svetu Rinocerontija. Ostaje sam bez sreće i beznadežan. I pozorište Samuel Becketa predstavlja najbolje mišljenje i iskonsko posmatranje apsurdnog sveta. U delu "Čekajuci Godoa", kroz monoton i čudan dijalog dvojice vagabonda, Vladimira i Estragona, koji u jednom polju čekaju dolazak jedne misteriozne i enigmatične osobe - Godoa, pokušava da objasni nedostatak razumevanja i sujeta čovekovog delovanja. Drama se završava tako kako je i počela - sujeta noćna mora.

---

Jean Pol Sartr, "Egzistencijalizam je humanizam", - Tirana, Albania 1997

Eugene Ionesco, "Rinoceronti", Tirana, Albania

Frensis Fergason, "Pojam pozorišta" - Prishtina, Kosovo 1983

Romily 1980, str. 65.

Karl Jaspers, Nemački filozof,

Martin Hajdeger, - Poznat kao nemački filozof i bavi se problemom filozofije bića.

Samuel Beckett, "Čekajuci Godoa, Oh divni pozorišni dani, Pozoriste" - Cabej, 1996

Albert Kami, "Sizifov mit", izdavačka kuća Fan Noli.

DIOGEN pro kultura  
<http://www.diogenpro.com>

NE KOPIRATI